

KARTA LASÓW OCHRONNYCH MIASTA

Projekt. Wersja 4.0

1. Cele i podstawy prawne

- 1.1. Zapisy Karty Lasów Ochronnych Miasta, zwanej dalej „Kartą” opierają się w szczególności na następujących podstawach prawnych:
 - 1.1.1. ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. 1991 nr 101 poz. 444);
 - 1.1.2. ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880);
 - 1.1.3. rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej (Dz.U. 1992 nr 67 poz. 337);
 - 1.1.4. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz.U. 2017 poz. 2408).
- 1.2. Celem Karty jest określenie zaleceń i wskazówek dotyczących kierunków i sposobów ochrony, udostępniania i użytkowania lasów publicznych w granicach miasta i w jego otoczeniu, w szczególności obszarów o statusie lasów ochronnych miasta.
- 1.3. Zapisy Karty stanowią zalecenia w opracowaniu i aktualizowaniu planów urządzania lasu oraz uproszczonych planów urządzenia lasu dla lasów ochronnych miasta, a także zasad użytkowania i ochrony wszelkich innych lasów publicznych w granicach miasta i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.
- 1.4. Zapisy Karty znajdują zastosowanie, o ile nie stoją w sprzeczności z ustaleniami dotyczącymi obiektów konserwatorskiej ochrony przyrody, w szczególności rezerwatów przyrody, obszarów sieci Natura 2000 i obszarów objętych ochroną strefową.
- 1.5. Użyte w tekście określenia oznaczają:
 - 1.5.1. lasy ochronne miasta – lasy w rozumieniu art. 15 pkt 7a oraz art. 16 pkt 1 i 1a ustawy o lasach, to jest lasy położone w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców, uznane za lasy ochronne w drodze decyzji ministra właściwego do spraw środowiska (w odniesieniu do lasów stanowiących własność Skarbu Państwa) lub starosty (w odniesieniu do pozostałych lasów), a także wszelkie inne lasy publiczne o statusie ochronnym położone w obrębie i w bezpośrednim otoczeniu miast, bez względu na ich wielkość;
 - 1.5.2. trwałość lasów ochronnych lub drzewostanów w lasach ochronnych – stała, nieprzerwana zdolność lasów do wypełniania obecnie i w przyszłości ich wszystkich funkcji ochronnych i celów, dla których zostały wydzielone;
 - 1.5.3. ochrona zachowawcza – ochrona polegająca na umożliwieniu niezakłóconego przebiegu naturalnych procesów, o ile procesy te

prowadzącą do osiągnięcia celów ochrony i utrzymania trwałości lasów ochronnych, z możliwością podejmowania ingerencji wyłącznie w razie uzasadnionych potrzeb związanych z celami ochrony.

2. Trwałość i hierarchia funkcji lasów ochronnych miasta

- 2.1. Ze względu na wpływ na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą lasy ochronne miasta odgrywają szczególnie istotną rolę dla społeczności miasta i przyległych gmin. Utrzymanie ich trwałości, areалу, funkcji i walorów ma znaczenie priorytetowe i tylko w przypadkach bezspornie uzasadnionych nadrzędnym interesem publicznym może ustępować na rzecz innych potrzeb społecznych i gospodarczych, które mogłyby doprowadzić do ich osłabienia lub zmniejszenia.
- 2.2. Zasada trwałości lasów ochronnych miasta wprowadzana jest do zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów uwarunkowań i innych dokumentów planistycznych.
- 2.3. Podstawowymi funkcjami lasów ochronnych miasta są: regulacja klimatu, przeciwdziałanie powodziom i erozji, zaopatrzenie w wodę, zachowanie i powiększanie różnorodności przyrodniczej, ochrona siedlisk i gleb oraz zaspakajanie potrzeb rekreacyjnych, kulturowych, duchowych i edukacyjnych społeczeństwa. Wszelkie inne funkcje i usługi ekosystemowe, w tym funkcje produkcyjne i dostarczanie surowców, w szczególności drewna i biomasy energetycznej, na obszarach lasów ochronnych miasta są podporządkowane ich funkcjom podstawowym.
- 2.4. Wszelkie czynności i zabiegi w lasach ochronnych miasta prowadzone są wyłącznie w celu podtrzymywania i wzmacniania ich funkcji podstawowych. Pozyskiwanie drewna i innych użytków prowadzone jest tylko w ramach zabiegów ochronnych, wspomagania wymiany pokoleń drzew, cięć przygodnych, w tym sanitarnych oraz związanych z zachowaniem bezpieczeństwa publicznego.

3. Ochrona wód i walorów przyrodniczych w lasach ochronnych miasta

3.1. Ochrona wód

Do podstawowych funkcji lasów w miastach i w ich otoczeniu należy w szczególności ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, zwłaszcza źródeł, strumieni i rzek, ochrona przed powodzią i erozją oraz odbieranie i retencjonowanie wód opadowych, roztopowych i wezbraniowych. Podtrzymanie i wzmacnianie tych funkcji realizowane jest przez:

- 3.1.1. zachowawczą ochronę wszystkich źródeł i innych miejsc wypływów wód podziemnych,
- 3.1.2. zachowanie lub przywracanie naturalnego charakteru cieków i ich dolin,
- 3.1.3. możliwie naturalny rozwój i kształtowanie się drzewostanów oraz ich wyłączenie z cięć rębnych i pielęgnacyjnych na siedliskach bagiennych i zalewowych (Ol, Olj, Lł, LMb, BMb, Bb), a także drzewostanów na innych

siedliskach w odległości równej przeciętnej wysokości drzewostanu (ok. 25 m) od brzegów cieków i miejsc wypływu wód podziemnych,

3.1.4. pozostawianie pni drzew martwych leżących w korytach cieków i na ich brzegach, a także podszytu w odległości przynajmniej 25 m od brzegów cieków i miejsc wypływu wód podziemnych,

3.1.5. wprowadzanie progów, zastawek lub innych urządzeń z materiałów naturalnych pochodzenia miejscowego (martwego drewna, gałęzi, głązów narzutowych itp.) w celu ograniczenia odwodnienia siedlisk leśnych przez istniejące rowy melioracyjne, stosownie do warunków lokalnych.

3.2. Ochrona starodrzewów

Utrzymanie starodrzewi, to jest drzew sędziwych i starzejących się (w VI i starszych klasach wieku, aż do oznak naturalnego zamierania) oraz drzew biocenotycznych w rozumieniu Instrukcji Ochrony Lasu, w jak największej liczbie i na jak największej powierzchni ma znaczenie priorytetowe w lasach ochronnych miasta, zarówno na obszarach objętych ochroną zachowawczą, jak i czynną.

3.3. Ochrona zachowawcza

3.3.1. Ochronie zachowawczej w lasach ochronnych miasta podlegają co do zasady wszystkie siedliska bagienne i zalewowe. Ma ona także priorytetowe znaczenie na siedliskach wilgotnych i niektórych siedliskach świeżych (Lw, Lśw, LMw, BMw, Bw) w lasach o drzewostanach i odnowieniu o składzie zgodnym z warunkami siedliskowymi.

3.3.2. Wszelkie czynności na obszarach objętych ochroną zachowawczą podporządkowane są podtrzymywaniu procesów naturalnych, sukcesji i naturalnej regeneracji lasu, utrzymywaniu wysokich zasobów martwych i zamierających drzew oraz związanych z nimi roślin, zwierząt i grzybów.

3.3.3. W razie potrzeb związanych z udostępnianiem, komunikacją i zachowaniem bezpieczeństwa na obszarach objętych ochroną zachowawczą stosuje się w miarę możliwości obalanie drzew wraz z korzeniami lub obniżanie wysokości drzew zamiast ich wycinania. W szczególności dotyczy to drzewostanów położonych w odległości do 25 m od dróg udostępnianych na potrzeby rekreacji i wypoczynku.

3.3.4. Z wydzieleni objętych ochroną zachowawczą na siedliskach wilgotnych, zalewowych i bagiennych nie usuwa się drewna pochodzącego z jakichkolwiek zabiegów. Drewna tego nie fragmentuje się ani nie gromadzi w stosy.

3.4. Ochrona czynna

3.4.1. Ochronie czynnej podlegają w szczególności siedliska borów świeżych, borów mieszanych świeżych i lasów mieszanych świeżych (Bśw, BMśw, LMśw), na których gatunkami panującymi lub współpanującymi są dąb, świerk, sosna lub też inne gatunki wczesnosukcesyjne.

- 3.4.2. Priorytetowym celem kształtowania obszarów objętych ochroną czynną jest utrzymanie wysokiej różnorodności przyrodniczej, zwłaszcza światłożądnych gatunków roślin i związanych z nimi zwierząt, a także funkcji krajobrazowych i rekreacyjnych. W tym celu stosuje się w razie potrzeb ochronnych i miejscowo: prześwietlanie drzewostanu, zabiegi ograniczające rozwój podszytu i ekspansywnych bylin, kształtuje się otwarte polany i lasy o charakterze półnaturalnym, w tym także udostępniane dla wypoczynku.
- 3.4.3. Ochronie czynnej, zwłaszcza przeciwdziałaniu sukcesji wtórnej, podlegają tzw. siedliska marginalne, w szczególności nieleśne mokradła, śródleśne łąki, murawy, wrzosowiska i zielne okrajki leśne na siedliskach różnego typu.
- 3.4.4. O ile jest to zgodne z realizacją celów ochronnych, związanych m.in. z ochroną światłożądnych i ciepłolubnych gatunków roślin i owadów, drewno i biomasę pozyskaną w trakcie zabiegów w drzewostanach objętych ochroną czynną usuwa się w większości poza ich granice i zagospodarowuje w dowolny sposób. Dopuszczalne jest pozostawianie większych ilości biomasy pozyskanej z zabiegów w drzewostanach w wieku poniżej 40 lat.

3.5. Ochrona stanu sanitarnego lasu

W lasach ochronnych miasta, ze względu na ich funkcje, w szczególności klimatotwórcze, wodochronne i rekreacyjne, podstawowe znaczenie ma utrzymanie trwałości i długowieczności drzewostanów. Z tego względu w razie potrzeby stosuje się cięcia sanitarne w celu mitygowania i ograniczania gradacji owadów, z wyłączeniem rezerwatów przyrody. W lasach ochronnych miasta nie stosuje się chemicznych środków ochrony lasu.

3.6. Przebudowa drzewostanów i kształtowanie krajobrazu leśnego

- 3.6.1. W przebudowie i dostosowywaniu drzewostanów do zmieniających się warunków klimatycznych i siedliskowych priorytetowe znaczenie ma naturalna regeneracja lasu, w razie potrzeby wspierana wszelkimi zabiegami wspomagającymi skuteczne odnowienie drzew.
- 3.6.2. W związku z ich funkcjami, w tym funkcjami edukacyjnymi, w lasach ochronnych miasta skrupulatnie i wzorcowo stosuje się zasady dobrej praktyki leśnej, w szczególności:
 - 3.6.2.1. przed przystąpieniem do wszelkich prac zawsze przeprowadza się wizję terenową w wydzieleniu leśnym albo na działce ewidencyjnej, na terenie których planowane są prace, w celu sprawdzenia występowania gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania; w szczególności dotyczy to prac planowanych w sezonie wegetacyjnym i lęgowym;
 - 3.6.2.2. wizję terenową przeprowadza się w sposób umożliwiający wykrycie gatunków chronionych, z uwzględnieniem ich biologii i terminów odpowiednich do ich rytmiki sezonowej;

- 3.6.2.3. przed przystąpieniem do prac tymczasowo oznakowuje się stanowiska, na których gatunki chronione występują, miejsca istotne dla gatunków chronionych, które należy zachować, lub w inny sposób zapewnia się znajomość tych stanowisk i miejsc przez wykonawcę prac;
- 3.6.2.4. w przypadku ujawnienia występowania stanowisk gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania w trakcie prac w razie potrzeby niezwłocznie modyfikuje się sposób ich wykonywania oraz stosuje się odpowiednie działania minimalizujące.
- 3.6.3. Wszelkie prace związane z pozyskaniem drewna, poza cięciami sanitarnymi i związanymi z zapewnieniem bezpieczeństwa publicznego, co do zasady prowadzi się poza sezonem lęgowym ptaków. W przypadku prac planowanych w sezonie lęgowym niezbędne jest skrupulatne przeprowadzenie wizji terenowej w celu ustalenia obecności zasiedlonych miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków.
- 3.6.4. W celu stałego utrzymania funkcji rekreacyjnych i krajobrazowych, w trakcie wszelkich cięć, zrywki oraz wywozu drewna i biomasy stosuje się techniki minimalizujące uszkodzanie żywych drzew.
- 3.7. Inwazyjne gatunki obce
 - 3.7.1. W lasach ochronnych miasta nie wprowadza się obcych gatunków drzew i krzewów, a ich istniejące stanowiska są sukcesywnie eliminowane w miarę potrzeb ochrony różnorodności przyrodniczej, tak jak i stanowiska inwazyjnych obcych roślin zielnych.
 - 3.7.2. Eliminacji roślin obcego pochodzenia można zaniechać w przypadku ich stanowisk o szczególnym znaczeniu krajobrazowym, biocenotycznym lub kulturowym. W szczególności dotyczy to sędziwych drzew.

4. Wymiana pokoleń drzew i odnowienie lasu

- 4.1. W lasach ochronnych miasta w planowaniu wszelkich czynności odstępuje się od określania i stosowania kryterium przeciętnego wieku dojrzałości rębnej przyjmowanego w lasach gospodarczych o dominującej funkcji produkcyjnej zgodnie z Instrukcją Urządzania Lasu i indywidualnie określa się wiek dojrzałości rębnej, co do zasady podwyższony w stosunku przeciętnego wieku dojrzałości rębnej.
- 4.2. Drzewa usuwane są w miarę potrzeb związanych z ochroną różnorodności przyrodniczej, bezpieczeństwem publicznym, ochroną stanu sanitarnego lasu i utrzymaniem trwałości, ciągłości i zastępowania się pokoleń lasotwórczych gatunków drzew, określanych indywidualnie.
- 4.3. W celu utrzymania trwałości drzewostanów, ciągłości i zastępowania się pokoleń drzew na siedliskach objętych ochroną czynną, w razie potrzeby, stosuje się zabiegi prześwietlające, wspomagające obsiew i odnowienie naturalne oraz odślaniające młode pokolenie, na zasadach rębni złożonych, zwłaszcza

stopniowej, przerębowej (ciągłej), ewentualnie częściowej, dostosowanych indywidualnie do warunków lokalnych.

- 4.4. W dojrzałych drzewostanach wyznaczonych do zabiegów, o których mowa w pkt. 4.3 pozostawia się zawsze kępy przestojów pozbawione ingerencji, aż do naturalnego rozpadu, na powierzchni nie mniejszej niż 5% wydzielienia.
- 4.5. Nie stosuje się jednorazowego zupełnego usuwania drzewostanu
 - 4.5.1. z powierzchni większych niż 30 arów,
 - 4.5.2. na ścianie lasu, czyli w pasie ekotonowym szerokości ok. 15 m od granicy wydzieleni leśnych z obszarami nieleśnymi, o ile nie narusza to zasad bezpieczeństwa.
- 4.6. Zawsze w pierwszej kolejności promuje się i wspomaga odnowienie naturalne. W razie potrzeby stosuje się sztuczne poprawki, uzupełnienia i dolesienia.
- 4.7. W celu ochrony środowiska glebowego nie stosuje się orki. W razie potrzeby inicjowania i wspomagania odnowienia drzew stosowane jest punktowe przygotowanie gleby i sadzenie na placówkach.

5. Lasy dla ludzi. Strefowanie i udostępnianie

- 5.1. Lasy ochronne miasta służą wypoczynkowi i rekreacji społeczności miasta i gmin przyległych. W tym celu wyznacza się w ich granicach obszary o zróżnicowanych reżimach ochronnych i udostępnianiu: 1) obszar wewnętrzny, obejmujący wszystkie lasy publiczne położone w granicach miasta i zwarte kompleksy leśne w pobliżu jego granic; 2) obszar zewnętrzny, obejmujący lasy ochronne miasta w dalszej odległości od jego granic, w szczególności występujące w rozproszeniu, w postaci drobnopowierzchniowych wydzieleni.
- 5.2. Obszary wewnętrzny i zewnętrzny wyznacza się indywidualnie dla każdego miasta z uwzględnieniem zróżnicowania siedliskowego, wielkości i izolacji kompleksów leśnych oraz zagęszczenia infrastruktury, dróg i innych szlaków komunikacyjnych.
- 5.3. W lasach ochronnych miasta wyznacza się miejsca o ograniczonym udostępnianiu, w celu zapewnienia spokoju dzikim zwierzętom i swobodnego rozwoju roślin chronionych.
- 5.4. W obszarze zewnętrznym w izolowanych kompleksach leśnych z drzewostanami w młodym i średnim wieku dopuszczalne są odstępstwa od zasad ochrony czynnej określonych w pkt. 3.4, a także w pkt. 4.5.2.
- 5.5. Lasy ochronne miasta służą edukacji przyrodniczo-leśnej i upowszechnianiu metod wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, dostosowanych do potrzeb ochrony bioróżnorodności i pozaprodukcyjnych funkcji lasu, w szczególności zasad zawartych w tej Karcie.
- 5.6. Szczególnej ochronie podlegają historyczne elementy krajobrazu kulturowego znajdujące się w lasach ochronnych miasta, w tym stanowiska archeologiczne, cmentarze, mogiły, krzyże i kapliczki, obiekty dawnego przemysłu leśnego, historyczne znaki podziału powierzchniowego, elementy dawnych fortyfikacji.

- 5.7. Drogi w lasach ochronnych miasta służą przede wszystkim udostępnianiu na potrzeby rekreacji i edukacji oraz zapewnianiu bezpieczeństwa. Wszelkie zniszczenia nawierzchni dróg przez ciężki sprzęt naprawiane są niezwłocznie przez ich zarządcę.
- 5.8. W lasach ochronnych miasta rozmieszczanie urządzeń informacyjnych i edukacyjnych (tablic, plansz itp.), rekreacyjnych (przeznaczonych do wypoczynku i ćwiczeń) oraz innych obiektów małej architektury ogranicza się do niezbędnego minimum. Rozmieszcza się je w szczególności na obszarach przeznaczonych do intensywnej rekreacji. W pozostałych częściach dopuszczalne jest tylko ograniczone wprowadzanie niewielkich i wkomponowanych w otoczenie urządzeń informacji wizualnej, drogowskazów i innych znaków informacyjnych umieszczanych na słupach lub nanoszonych na drzewach.
- 5.9. Wszelkie odpady z lasów ochronnych miasta usuwane są systematycznie i na bieżąco, w miarę możliwości nie rzadziej niż raz na miesiąc. W szczególności dotyczy to całego obszaru wewnętrznego. Obowiązek usuwania odpadów spoczywa na właścicielach i zarządcach gruntów leśnych.
- 5.10. Oświetlenie sztuczne w lasach ochronnych miast dopuszczalne jest jedynie wyjątkowo, w formach niezanieczyszczających sztucznym światłem wnętrza lasu, w pojedynczych miejscach, takich jak parkingi lub główne ciągi komunikacyjne. W szczególności nie wprowadza się oświetlenia sztucznego w miejscach o udostępnianiu ograniczonym ze względu na ochronę bioróżnorodności.

6. Współodpowiedzialność i udział społeczeństwa

- 6.1. Zapewnia się udział społeczeństwa w planowaniu kształtowania i użytkowania lasów ochronnych miast.
- 6.2. W celu wspierania właścicieli i zarządców lasów ochronnych miasta, w szczególności w procesach opracowania dokumentów planistycznych oraz realizacji zapisanych w nich zadań, może być powołana społeczno-naukowa rada lasów ochronnych miasta o charakterze doradczym i opiniodawczym, tworzona przy organach samorządu terytorialnego lub przy jednostkach Lasów Państwowych. W skład rady wchodzi przedstawiciele społeczności i samorządów lokalnych, świata nauki, organizacji pozarządowych, instytucji związanych z ochroną środowiska i leśnictwem oraz innych interesariuszy.

Karta Lasów Ochronnych Miasta stanowi autorskie zestawienie zaleceń i wskazówek, które mogą być adaptowane do lokalnych warunków i potrzeb oraz stanowić podstawę szczegółowych ustaleń dla różnych kompleksów leśnych.

Opracowanie:

dr inż. Dan Wołkowycki

Instytut Nauk Leśnych, Wydział Budownictwa i Nauk o Środowisku, Politechnika Białostocka

d.wolkowycki@pb.edu.pl

Białystok, 23 kwietnia 2021 r.